

JOHN MILTON

Izgubljeni raj

I.

- O prvi nepokorščini človeka
in sadu prepovedanem z drevesa,
ki smrtonosni nam njegov okus
prinesel smrt je in gorje na svet
z izgubo Raja, dokler spet ne vzpne
se Večji kakor On na prestol slave
in nas odreši, poj, Nebeška muza,
ki s Horeba si, s Sinaja skrivaj
navdihnili pastirja, da učil
10 izbrano seme je, kako v začetku
sta vstala iz Kaosa nebo in zemlja.
Če pa bolj všeč sta Sion ti in val
Siloe, ki brzi ob templju, z njima
naj kličem si pomoč za ta svoj spev,
da smelo se nad srednji let povzpne
in Aon preleti, sledeč stvarjem,
ki ne poznata proza jih ne stih.
Predvsem pa ti, o Duh, ki sta krepost
ti in poštenje več kot vsak oltar,
20 me vódi v tem, saj veš in umeš vse.
Od prazacetka si, ko silnih kril
si kot golob se spustil nad prepad
brez dna in ga oplodil; razsvetljuje
vse, kar temný je v meni, vse pritlehno
povzdigni in podpri, da do višav
mogočne téme, ki jo bom zajel,
Previdnost božjo svetu izpovem
in v vsej pravičnosti prikažem tek
poti, ki jih ubira Bog k ljudem.
30 Povej najprej, saj prav nič pred teboj
ne skrivajo nebesa ne pekel,
kaj naša starša je pognalo v greh,
da srečna in vladarja čez ves svet
odpadla sta od Stvarnikove volje
zaradi enega zadržka, v tem
ko ju čez vse ljubilo je Nebo?
Kdo ju zapeljal v podli je upor?

- 40 Peklenski gad. Prav on je, poln zvijač,
 z zavistno maščevalnostjo podžgan,
 zapeljal prvo mater, ker некоč
 poprej ponos ga pahnili je iz nebes
 z vso vojsko angelov, ker je verjel,
 da se povzpne prek svojega stanu,
 Najvišjemu enak, če se upre.
 Iz častihlepja je v brezbožni boj,
 v oholo bitko zoper božji tron
 in krono vstal, a upal je zaman:
 zagnala ga je vsemogočna moč
 50 z vsem, kar je ostalo od plamtečih trum,
 v plamenih iz eteričnih višin
 v pogubno brezno, kjer naj v zubljih ždi,
 vkovan v verige nezdroljivih spon,
 ki Vsemogočnega izzval je v boj.
 Devetkrat čas, ki meri dan in noč
 minljivim smrtnikom, je spal pobit
 v vrtincu ognja s svojim moštvom vred,
 uničen, a nesmrten. Toda Bog
 še vse kaj hujšega je hranil zanj:
 spomin na izgubo sreče in ob tem
 60 nenehna bol – oboje ga pekli.
 Ozre se okrog z nesrečnimi očmi,
 ki izpričujejo boleost in strah,
 sovražno nprav in neuklonljiv ponos.
 Do kamor seže angelov pogled,
 zre opustošenje, kraj divjih muk:
 povesod grozotno ječo, razplamteno
 kot strašno peč, a v zubljih – nič luči,
 le vidni mrak razkriva kraje stisk,
 pokrajine gorja in bednih senc,
 70 brez mira in pokoja, kamor up,
 ki sije vsem, nikoli ne zaide,
 kjer muka žge, in v večnem vrelcu žvepla
 ognjeni tok nenehno vre iz globin.
 Tak kraj Pravični je pripravil njim,
 ki trikrat dlje od Njega in luči,
 kot je od Zemlje do oboda Stvarstva,
 trpe svoj delež. O, kako drug svet
 od krajev, kjer so padli! Tam uzre,
 pobite od vetrov ognjenih ujm,

- 80 sodruga v padcu in ob svoji strani
najbližjega po moči in po krivdi,
ki znan kot Belcebub bo v Palestini.
Nanj prasovrag, zdaj v raju znan kot Satan,
obrne se in strašni molk konča:
- “Če si res ti – pa vendar, o kako
od padca spremenjen, ves drug, kot on,
ki v srečnih krájinah luči odet
v nadsvetni žar s sijajem potemnil
je zvezdni roj, čeprav svetel. Če ti –
- 90 ki skupna zveza, ena misel, sklep,
enako tveganje, up v smel podvig
so družili te z mano, kot zdaj druží
te ista stiska v padcu – v kak prepad
strmiš, iz kakšnih visočín pognan?
Za toliko ga je povišal grom!
A kdo vnaprej poznal bi moč orožja?
Vendar ne to, ne zmagovalčev bes
ne vsilita mi, da bi se kesal,
spremenil kdaj, četudi spremenjen
- 100 morda navzven, neomajnega duha,
visok, krivično prizadet ponos,
ki z najmočnejšim me je pahníl v spor,
z menoj pognal brez konca sil Duhov,
preveč ponosnih, da bi še trpeli
oblast Boga, in so izbrali mene,
v dvomljivem boju stavili ob bok
najvišji moči njej sovražno moč
sred rajskih polj, in mu zatresli tron!
Kaj če je boj izgubljen, en boj ni vse –
- 110 ta volja, ki poraza ne pozna,
kovanje maščevanja, večni srd
sovraštva in pogum, nikdar za ped
se vdati, odstopiti: je sploh kaj,
kar bi nas zadržalo? Te časti
ne izsilita pri meni moč ne srd:
da bi se klanjal, na kolenih prosil
ga milosti, koval mu moč v nebo,
ki v strahu pred to roko je še včeraj
sam dvomil vanjo – to bila bi podlost,
ponižanje, sramotnejše od padca!
- 120 Ker nam, bogovom, sojena je moč
in snov ognjena, ki ne otopí,

lahko z izkušnjo velikih dejanj,
v orožju prav nič slabši, a z razumom
bogati bolj kot prej, se z boljšim upom
podamo v boj z zvijačo ali s silo,
nezmirjeni s sovragom, ki zdaj sam,
ves vzhičen vlada tiraniji raja.”

130 Tako dejal je padli angel, mrk
od bolečin, bahat, a s strtim upom.
Tako odvrnil drzni mu sodrug:

“O, princ, o vojvoda prestolnih sil,
ki bojne serafe si gnal v spopad,
izsilil s hrabrostjo, da Kralj nebes
ogrožen nam dokazal je premoč,
če ne po sreči, s silo in usodo!
Žal, dobro vidim, kakšen hud prevrat
in grd poraz nam je zapravljal raj,
pogubil nas, bogove, kot le sme
140 se pogubiti čista snov nebes!
Že res, da duh ni zmagan, da povrne
se naša moč, a slava je prešla,
pogoltnila nam beda srečni stan.
In kaj če On, naš zmagovalec, ta,
ki menim, da je res nepremagljiv
(le tak bi zmogel silo, kot je naša),
zanalašč pušča moč nam in duhá,
da bolj trpeli bi, podpira muke
in daje duška maščevalni jezi,
150 ali pa kani vzeti nas za hlapce
v srcu pekla, kot zmagovalcu gre,
in gnati k tlaki v ognju, po opravkih
pošiljati v temô globin? V kak prid
čutiti v sebi neskajjeno moč,
in večno bit, če služi večni kazni?”

Z besedo urno prasovrag odvrne:
“Res bedna, padli kerub, je slabost –
v dejanju ali v mukah; vendar vedi,
da dobro nikdar ni naš cilj, vsa slast
160 zgolj zlo, nasprotje višji volji – to
v upor nas žene! Če Previdnost zlu
poskuša menjati namen, naš trud
naj bo vsak hip sprevreči ta njen smoter
in v dobrem vselej najti možnost zla –
kar često se posreči – ter jo s tem

- vsaj žalostiti, zmesti ji morda
 najgloblji sklep, da bo zgrešila cilj.
 Že zmagovalec, glej, je odpozval
 služabnike pregona in sledilce
 170 k nebeškim vratom. Žveplast sren in srež,
 na nas namerjen v vihri, je zmiril
 povodenj zubljev, ki nas je sprejela
 po padcu z rajskih sten; nevihtni grom
 na krilih besa in rdečih strel
 postreljal vse puščice, da nič več
 ne rjove čez to véliko globel.
 Pográbiva priložnost, ki prezir
 ali zasičen bes sovraga jo ponuja:
 mar vidiš tam temačno, divjo plan,
 180 središče te pustote, skrito v mrak,
 ki zmore le kak bled, srhljiv migljaj
 modrikastih plamenov? Tja kreníva,
 proč od ognjenih vzburkanih valov;
 tam si spočijeja, če sploh Počitek
 prebiva tod; tam zbereva moči
 in misli v to, s čim najbolj prizadeti
 sovraga – ublažiti izgubo, s čim
 premagati naš veliki polom,
 in kakšno okrepitev up obeta,
 190 če že ne téga, kak izhod brezup.”

- Tako govoril Satan je z najbližjim
 med svojimi, visoko prek valov
 privzdignil glavo, z iskrimi očmi,
 s telesom, ki raztezalo se vznak
 je mnogo juter prek plamtečih vod,
 ogromen kakor on, ki pripovedke
 zanj pravijo, da bil je kot pošast,
 Briárej, titan, rojen iz prsti,
 ali pa Tífon v starodavnem Tarzu,
 200 ali kot Levitan, zver, ki jo Bog
 ustvaril je največjo, kar jih kdaj
 je nosil morski tok: nanj, ko je spal
 v norveških vodah, večkrat že krmar
 usmeril je svoj čoln, zgubljen v temi,
 zasidral, kot mornarji povedo,
 ga tam ob trup, misleč, da otok zre,
 v zavetrju, ko noč pokriva plan

- in dolgo se mudi želeni svit.
 Tako ogromen, stegnjen, prikovan
 210 v gorečem jezeru je ležal Vrag,
 ki bi ne dvignil glave niti vstal,
 ko volja, dovoljenje višjih sil
 Neba bi ne prepuščala ga lastnim
 temačnim spletkam, in vsak nov zločin
 kopičil nanj pogube, ki snoval
 jo drugim je, da bi na koncu zrl,
 kako vse zlo zrodi se v večno dobro,
 v usmiljenje in milost za človeka,
 ki ga je zmamil v greh, in kliče nanj
 220 trikratno zmedo, gnev in maščevanje.
 Pri priči dvigne svoj mogočni trup;
 plamenov stolpi, zrinjeni na stran,
 se priostreni dvignejo v pobočja
 valečih se grmad in v sredi odpro
 grozečo tesen. Razprostrtih kril
 v vis poleti, oprt na nočni zrak,
 ki je začutil to nenadno breme,
 ter se spusti na kopno, če je kopno,
 kar s trdim žarom plamení, tako
 230 kot jezero s tekočim. Videz bil
 mu je prav tak, kot če podzemni piš
 izruje hrib na Pelorju, razrit,
 kot breg grmeče Etne, ki njen drob,
 podžgan, vnetljiv, ves čas rojeva ogenj,
 spočet v kamniti jezi, in z vetrovi
 zavija v dim in smrad smodeče dno:
 tak kraj počitka tam je našel par
 nesrečnih nog. Sledil mu je sodrug,
 prevzet, da ušla sta sama, kot bogovi,
 240 brez višje pomoči, iz stigejskih vod.
 "Je to dežela, to podnebje, prst,"
 dejal je padli angel, "je ta dvor,
 kar menjamo za raj? Ta žalni mrak
 v zameno za nebeško luč? Naj bo,
 zakaj kdor vlada, sam kroji pravico.
 Čim dlje od njega, ki ga je razum
 štel za enakega, a ga je moč
 povzdignila nad nas, tem bolje bo!
 O zbogom, polja sreče, kjer radóst

- 250 kraljuje vekomaj! Pozdravljen svet
podzemlja, svet strahot, pekel brez dna,
ti sprejmi gospodarja, ki nov duh,
ki ga ne spremeni ne čas ne kraj,
prinaša vate. Duh je sam svoj svet,
ki iz nebes pekel, iz peklá nebo
na vek ustvarja v sebi. Kaj zato,
če smo zdaj tu, ko pa ostajam jaz,
jaz sam nespremenjen, komaj kaj manj
od Njega, ki ga je povišal grom?
- 260 Tu vsaj svobodni smo, ker Vsemogočni
ni iz zavisti tu gradil in nas
ne prepodi drugam: tu kakor kralj
zavladam sam – in vladati, po moje,
je vredno častihlepja še v peklu.
Pač mnogo bolje vladati v peklu
kot hlapčevati v raju! Vendar pa,
naj mar zato pustim svoj zvesti trop,
tovariše, sodruge v tej izgubi
ležati brez zavesti sred vodá
- 270 pozabe in ne kličem jih z menoj
deliti usode v tem nesrečnem dvoru,
ali pa znova s skupnimi močmi
poskusimo, kaj še doseči dá
se v raju, kaj izgubiti v tem peklu?”
- Tako je Satan del in Belcebub
mu je odvrnil: “Vodja slavnih trum,
ki razen Njega jim nihče ni kos,
ko bi zdaj vojska slišala tvoj glas,
ta živi pôrok upa v času stisk,
- 280 strahu in groženj, glas, ki mnogokrat
mu je prisluhnila, ko kruti boj
na robu tveganj je najbolj besnel,
v vseh stiskah najbolj zanesljiv vodnik –
kaj kmalu zbrala bi ves svoj pogum
in oživila, pa čeprav leži
osupla v morju ognja kot midva.
Nič čudnega, pa padcu s teh višin.”
- Še ni končal, ko vojvoda pekla
se je uravnal na kopno. Težek ščit,
290 v nebesih vlit, mogočen in prostran,
si vrgel je prek pleč; širok obod
mu je z ramen visel kot meščev krog,

- ki ga zvečer toskanski zvezdogled
 skoz steklo leč na griču Fiesole
 ali v Valdarnu gleda, da odkril
 bi mu nov svet pogorij, strug in rek
 pegasti, razbrazdani obraz.
 In s kopjem, takšnim kot najvišji bor,
 posekan sredi norveških gozdov
 300 za jambor admiralski ladji, tam
 kot s palico podpira si težak
 korak po žaru plamenečih tal.
 Drugačna je pač hoja čez azur!
 In ogenj se odpre pred njim v obok,
 da varno stopa skozenj do obal
 ognjenega morjá, kjer na ves glas
 zakliče polkom angelskih postav,
 ki kot začarane leže vsevprek.
 Prav kakor listje, kadar se ospe
 310 v potoke v Vallambrosi na jesen,
 ko jih zagrne lok etrurskih senc,
 ali kot šaš, naplavljen v tistih dneh,
 ko Orion je z vso močjo vetrov
 zalil obale Rdečega morjá,
 katerega valovi brez sledu
 požrli so Buzirisov odred
 mémfiških konjenikov, ko jih gnal
 sovražnik izdajalski je v pogon
 za ljudstvom Gošena, ki je z obal
 320 opazovalo trupla vrh valov
 in zlomljena kolesa bojnih voz –
 tako na gosto so ležali ti,
 pod čarom najbolj studne vseh sprememb.
 Na vso moč je zavpil, da vsa globel
 peklá mu zabobnela je v odmev:
 "Princi, nadvojvode, vi, cvet nebes –
 še včeraj vaših – če udarec tak
 sploh sme zadeti neminljivi duh –
 330 ste mar ta kraj izbrali si zato,
 da si spočijete od težkih bitk,
 v lagoden sen zaviti kot poprej
 v nebesih? Ste zakleli se morda
 častiti osvajalca, ki zdaj zviška
 zre keruba in serafa, ki v morju
 razsutega orožja in bander

- se valjata, dokler izza rajske vrat
nebeških preganjalcev urni trop
priložnosti ne ugleda in nad nas,
plašljivce, se spusti in nas zatre,
340 ali pa nas prikuje s točo strel
na dno te zle globeli? Vzdrámíte se,
vstaníte, sicer padli ste za zmeraj!"
- Zaslišijo ga in osramočeni
kot straže, ki bi jih zalotil v spancu
nekdo, ki zna jim vliti strah v kosti,
v vis planejo, še preden se zbude.
Čeprav občutijo svoj mrki stan
in žgočo bol, se vendar kot en mož
odzovejo na generalov klic
350 v neskončnih vrstah: kakor na zli dan,
ko nad Egipt mogočna palica
Amramovega sina priklicala
je črni oblak kobilic, ki priplul
je z vzhodnim vetrom in kot trda noč
obvisel nad kraljestvom faraona,
neverca, kraje ob Nilu skril v temo,
tako neskončno mnogo, zgoraj, spodaj,
s strani obdanih z ognjem, se je zbralo
zlih angelov pod svod pekla; dotlej
360 da kakor v znamenje jim z dvigom kopja
ni njihov sultan uravnal poti
in so spustili se k žveplenim tlom
kot eden ter prekrili vso ravan
v množinah, kot jih rodovitni Sever
nikoli ni skotil iz mrzlih ledij,
da bi razlili se na Jug čez Ren
in Donavo v povodnji kot barbari
pod Gibraltar do libijskih peščin.
- Pri priči pohiteli vodje čet
370 so h kraju, kjer je stal poveljnik – vsi
kakor bogovi, lepši od ljudi
po liku in postavi, princi, sile,
ki so zasedale nebeške trone,
čeprav o njihovih imenih, mrtvih,
z uporom zbranih iz Knjig Življenja,
sledov ni najti v kronikah Neba;
a nova jim nadel je Evin rod

- 380 šele, ko so razšli se po vsej Zemlji,
 preizkušali ga z božjim dopuščanjem
 ter večji del ga skvarili z lažmi,
 da je zapustil Stvarnika, nevidno
 mogočnost tistega, ki jih je ustvaril,
 obračal se k bleščavi zlih podob
 razpašnih verstev pompa in zlata
 in k vragom kot k božanstvom. Od tedaj
 so znani pod različnimi imeni,
 ki malikuje jih poganski svet.
 Povej, o, Muza, njihova imena,
 390 kdo prvi in kdo zadnji, prebujen
 z ognjenega ležišča je na klic
 mogočnega vladarja prihitel
 po vrsti in zaslugah predenj, v tem
 ko množica še stala je v neredu
 in daleč proč. Prvi bili so ti,
 ki so si drznili iz dna pekla
 raziti se za plenom v šir in dalj –
 ki v raju že, a daleč od Boga,
 oltarje so gradili si ob božjih,
 se dali tam častiti kot bogovi,
 400 ko je Jehôva s Siona grmel,
 sedeč med kerubi! Da, v božjem templju
 si zidali malike – bogoskrunstvo!
 in s tem prekletstvom skrunili tam slavje,
 žalili s svojim mrakom luč Boga.
 Najprej Móloh, strašni kralj, oblit
 s krvjo človeških žrtev in solzámi
 staršev, ko timpanov in bobnov hrušč
 dušil je krik otrok, ki skozi ogenj
 so morali k pošastnemu maliku.
 410 Častili so ga Amoniti v Rabbi,
 na bližnjih rečnatih ravnicah tja
 do Argoba, Basána in navzgor
 po toku Arnona. Nezadoščen,
 zaviden do sosedov, Solomonu
 z ukano zmamil modro je srce,
 da na sramotnem griču mu postavil
 je tempelj tik ob božjem in zasadil
 mu gaj v dolini Hinom, prej prijetni,
 zdaj črni kakor Tofet in Gehena –

- 420 prav kot pekel. Za njim je stopal Kemoš,
 stráh Moábcev, od Ároerja, Néba,
 na jug do Abaríma, v Hesebonu,
 v kraljestvu Séona, v Horonajimu,
 ter onstran cvetne Sibme, s trto krite,
 in Eleale, do Asfaltnih vod.
 Peór so ga klicali, ko je zvabil
 v poltena slavja Izrael na poti
 od Nila v Šitim, a za strašno ceno!
 Od tam celo razširil svoj obred
- 430 pohote je na grič sramu ob gaju
 morilca Moloha, kalil slo v krvi,
 dokler ju ni Jošija izgnal v pekel.
- Z njim šli so vsi, ki od Evfrata do reke,
 ki loči Sirijo od Egipta, znani
 so s skupnim vzdevkom: Baali in Aštarte –
 té ženske, óni moški, saj duhovi
 lahko so to in ono, in oboje,
 tako enotna, čista je njih snov,
 ki, gibke, je ne veže krhka moč
- 440 kosti, okornost udov, kit, mesa,
 temveč po želji menjajo svoj lik,
 ki v njem, zgoščeni, redki, mrak in luč,
 vrše z dejanji vzvišeni namen
 ljubezni in sovraštva. Izrael
 je zanje večkrat menjal Živo Moč,
 oltar pravičnosti predal samotam,
 do tal se klanjal zverskosti bogov,
 in prav zato še nižje klonil v bitkah
 pred sulico okrutnega sovraga.
- 450 Med temi šla je Aštoret, Astarta,
 kot pravijo ji Feničani; njej,
 z rogovi kot mlad mesec in bleščeči
 Kraljici svoda, v mesečnih nočeh
 device v Sidonu pojo uroke,
 ki zna jih tudi Sion. Kralj, močan,
 a ženskam vdan in zapeljan od zle
 malikovalke, ji postavil hram
 je v hrib žalitve, sam se vdal malikom.
 Potem Tamúz, ki z létom v Libanonu
- 460 izvabljal je zaljubljen spev mladenk,
 ki v žalostinkah na poletni dan
 tožile nad njegovo so usodo,

in je, menda s Tamuzovo krvjo,
 Adonis rdel od rodnihi skal do morja.
 Ta ljubka pripovedka pa nič manj
 ni vnela sionskih hčera, ki videl
 jih je Ezekiel, podložne sli,
 v prikazni, ko oko mu s svetih vrat
 je zrlo mrak malikov med Judejci.

470 Potem je on šel, ki zares imel
 je vzrok za žalovanje, saj mu Skrinja
 je v svoji ječi odrobila glavo
 in roke, da na pragu v lastni tempelj
 je padel v prah, v sramoto oboževalcev.
 Dágon se je imenoval, pošast,
 pol mož, pol riba, vendar mu kipel
 visoko hram je v Ašdodu, ki strah
 je trosil po obalah Palestine,
 480 od Gada v Áškelon, Aheron, v Gazo
 vzdolž njenih mej. Temu sledil je Rimon,
 ki svetli tron v Damask na bregu rek
 Abáne je in Fáfárja postavil:
 ta, drzen pred Gospodom, je nekoč
 izgubil gobavca, pridobil kralja,
 zavojevalca Aháza, bedaka,
 ki zrušil je oltar in ga spet zgradil
 po sirski šegi in tam gnusne žgal
 darove tistim, ki jih je porazil.

490 Z njim šli so drugi s slavnimi imeni:
 Oziris, Izis, Hor, ki s svojim spremstvom
 so s čari in srhljivostjo oblik
 premamili fanatični Egipt,
 da žreci so iskali mu blodeča
 božanstva z zverskim, ne s človeškim likom.
 Sam Izrael ni ognil se tej kugi,
 ko s tujim zlatom vlival si je tele
 pod Horebom in ko uporni kralj
 v Betélu, v Danu še dvojil je greh,
 živini sličil Stvarnika, Jehovo,
 500 ki v eni noči v en mah izenačil
 je njihove prvorojence z vsemi
 v Egiptu blejajočimi bogovi.

Kot zadnji Belial je šel; med vsemi
 nihče ni slabši pahnjen bil z nebes,
 nihče bolj cenil zla zaradi zla.

510 Njemu niso gradili templjev, zanj
 ni vil se dim z oltarjev, a le kdo
 premore več oltarjev in svetišč
 povsod, kjer je duhovnik zgubil vero,
 kakor Elijev rod, ki božji hram
 je polnil s slo in silo. V isti meri
 kraljuje v dvorih, po palačah, v mestih,
 v razkošju, kjer še čez najvišji stolp
 se dviga hrušč neredov, zdrah in svaj.
 Ko noč stemni poti, zabuhli z vinom,
 privro na dan sinovi Beliala:
 pogledajte ceste v Sodomi, v Gabaji,
 kjer v noč izvrgla gostoljubna dver
 je žensko, da odžene hujše zlo.

520 Ti šli so prvi; vseh bilo je mnogo,
 a nič manj slavnih: jonijskih sinov
 Javana, mlajših od Neba in Zemlje –
 staršev, ki radi hvalijo se z njima:
 Titan, sin Svoda, z mnogimi potomci,
 ki mu Saturn je odvzel prvenstvo
 in drzni Jupiter, njegov sin z Reo,
 mu vrnil v isti mah in vladal vsem.
 Sloveči prej na Kreti in na Idi
 so kraljevali z mrzlega Olimpa
 530 na srednjem, zanje pač najvišjem nebu
 Dodoni, delfski skali in vsem Dorcem,
 in s starim se Saturnom razbežali
 čez Adrijo, na polja Hesperid,
 vse tja do Keltov, k zadnjim od otokov.

Vsi ti in mnogi drugi so se zbrali,
 zazrti v tla in z vlažnimi očmi,
 ki vendar v njih je tlel neki mračen žar,
 saj vodja se ni zdel kot ob ves up
 in oni ne izgubljeni kot boj sam.
 540 To mu vzbudi na licih senco suma,
 a kmalu zbere svoj ponos in z gromko
 besedo, navzven častno, v sebi prazno,
 povrne jim pogum, prežene strah.
 Ob rezkih zvokih trobelj in fanfar
 veli jim dvigniti mogočni prapor.
 To čast si vzel je Azazel, visok,
 pokončen Kerub. Z bliskavega kopja

- razvil je znamenje kraljevskih sil,
 ki je zaplalo z vetrom in sijalo
 550 kot meteor, z dragulji, z zlatim leskom
 serafskih grbov in trofej; donela
 je bojne zvoke hrupna medenina.
 Ob tem zaslišal se je klic, ki paral
 je svod pekla in širil strah tja onkraj,
 kjer s Kaosom kraljuje stara Noč.
 Še tisti hip zaplapolalo v mrak
 je deset tisoč praporcev v žarečih
 vzhodnjaških barvah; skupaj z njimi vstal
 mogočen gozd je sulic, šlemov, ščitov,
 560 zbit, sklenjen, neizmerljiv: v falangi čvrsti
 krenili so ob dorskih zvokih flavt
 in ob piščalih blagih, ki v možeh
 nekoč kalile so zanos za boj –
 ne srda – prej vrlino, ki ne ve
 za smrtni strah, beg, klavrni umik –
 in ki ne manjka jim moči, da ublažijo,
 zmirijo burne misli z dihom slavja,
 skrb, dvom preženejo, strah, žalost, bol
 iz smrtnega in nesmrtnega duha.
 570 Vsi na en dih, vsi kot en mož, ta sila
 z odločno mislijo krenila nema
 je ob piščalih tihih, ki blažile
 so s čarom hojo prek pekočih tal.
 Zdaj, slednjič postrojena za pregled,
 stoji, sršeč branik, strašljiv v daljavo,
 v orožju, ki z bleščanjem jemlje vid,
 kot davna vojska, s sulicami, s ščiti,
 in čaka na poveljnikov ukaz.
 Ta preleti z izkušenim pogledom
 580 ves zbor po redu, licih in postavah,
 nazadnje po številu zbranih čet.
 Ponos preplavi mu srce, žari,
 čvrst od moči. Nikoli po stvarjenju
 ni zbrala več se vojska, ki ob teh
 bi zaslužila več si od primere
 s pritlikavo armado, ki je bila
 svoj boj z žerjavi, pa čeprav ves rod
 gigantov s Flegre združil bi moči
 z junaškimi sinovi Teb in Troje

- 590 in z vojskama bogov na obeh straneh
 ter z vsem, po čemer v zgodbah in romanih
 Utherjev sin slovi, obdan z omizjem
 Britanije in Armorika; z vsemi
 pogani in kristjani, ki so kdaj
 se bili na turnirjih v Aspramontu,
 v Maroku, Montalbánu, v Trebizontu
 ali v Damasku; z vsemi, ki Bizerta
 jih je poslala z afriških obal,
 ko Karel Veliki je padel z vojsko
 600 pri Fontarabiji. A četudi onstran
 vseh primerjav, tej sili njihov vodja
 je vlival strah. Po kretnjah in postavi
 višji od vseh, tam stal je kakor stolp.
 Navzven še ni izgubil vsega bleska
 ne zdel se manj od tega, kar je bil –
 padli nadangel omračene slave.
 Kot kadar novo sonce s horizonta
 brez žarkov zre skozi megleni zrak
 ali za mesecem v temačnem mrku
 610 lije čez pol sveta pogubni mrak
 in bega kralje s strahom pred spremembo,
 tako stemnjen, vendar bleščeč nad vsemi
 nadangel je sijal. Njegov obraz
 razrile so viharne brazgotine,
 na bleda lica mu je sedla skrb,
 pod neustrašnim čelom zbran ponos
 je čakal maščevanja. Srep pogled
 je izdajal kes in bol, ko v drugih zrl
 sokrivce je, ne – zgolj sledilce v krivdi,
 620 ki, nekdanj srečne, jih zdaj gleda v mukah,
 obsojene na vek v milijon duhov
 zaradi njega ob nebo, z uporom
 izvrženih iz večnega sijaja,
 pa vendar, v vsej uveli slavi, zvestih!
 Takšnih kot hrasti v gozdu, bor v gorah,
 ko jih nebeški ogenj vžge in potlej
 vrhov ožganih, goli, a mogočni
 kljubujejo sred burnih goličav.
 Zdaj se pripravlja, da bi spregovoril.
 630 Brž v dvojnih vrstah, upognjenih na krilih,
 obstopijo poveljnika in vodstvo.
 Trikrat začne in trikrat, vkljub preziru,

mu solze, kot le angel jih pozna,
 privro v oči; nazadnje si beseda,
 predrta z vzdih, sama najde pot:

- “O, miriade sil, duhov nesmrtnih –
 brez primerjave, razen z Vsemogočnim –
 čeprav celo ta boj ni bil brez slave,
 le izzid je krut, kot pričata ta kraj
 640 in moč sprememb, pretežkih za besede!
 A kakšna sila uma, ki v globine
 zre vsega, kar bilo je in kar je,
 bi bala se, da družna moč bogov,
 trdnih kot vi, kdaj skusi tak odpor?
 Saj kdo bi dvomil, da, četudi padle,
 te silne legije, ki njih izgon
 izpraznil je Nebo, bi spet ne vstale,
 povzpele same se na rodni prestol?
 Nebesa so mi priča, da je laž,
 650 da sprt posvet, nevarnost, ki pred njo
 bi stisnil rep, sta stala nas vseh upov.
 On, Kralj nebes, dotlej gotov v svoj prestol,
 ki vlada zgolj s pravico stare slave,
 soglasja ali šeg, ki rad je kazal
 vladarski stan, a skrival moč orožja,
 prav s tem nas zvalil je v poskus in padec!
 Zdaj moč je znana, naša in Njegova,
 da je ne izzivamo in da, izzvani,
 ne ustrašimo se nove vojne z Njim:
 660 naš boljši del ostaja, da skrivaj
 s prevaro ali s spletko dokonča,
 kar ni utegnil s silo, da nazadnje
 spoznal bo tudi On, da zmaga s silo,
 je zmaga le napol. Nove svetove
 morda rodi prostranstvo, ki o njih
 je večkrat tekla govorica v raj,
 da ustvari jih prav kmalu in vsadi
 tja rod, izbran od Njega in določen,
 da bi enak sinovom bil nebes.
 670 Tjakaj, čeprav le na ogled, naj prvi
 prodor nas vodi – tja ali drugam,
 saj ta peklerska zev bi nebeščanov
 nikdar ne smela okovati v spone
 ne tema jih zaviti v ta prepad.
 A takšne misli naj zori posvet.

- Mir je brez upa. Kdo bi sploh pomišljal,
 naj se uklonimo? Spopad tedaj,
 odkrit ali prikrit, je naš izhod!"
- 680 To je dejal in kvišku v potrditev
 od stegen strašnih kerubinov v hipu
 je blisnilo milijon gorečih mečev
 in razsvetlilo ves pekel. Visoko
 se dvigal njihov bes je pred Najvišjim,
 doneli ščiti, ko s pestmi so bili
 na boj in žugali obokom raja.
- Tam stal je hrib, ki njegov strašni vrh
 je bruhal ogenj in zavoje dima
 in krastasto žarel – znak, da prikriva
 kovino v svojem jedru, delo žvepla.
- 690 Tja brž poletel je odred, številen
 prav kakor čete s krampom in lopato,
 ki z jarki in okopi prehitijo
 kraljevi tabor. Vodil jih je Mamon –
 Mamon, najmanj pokončen duh v nebesih,
 saj tudi tam upiral je pogled
 nenehno v tlak, občudujoč zlato
 bolj kot vse sveto v blaženi viziji.
 Prav on navdahnil je ljudi, kako
 izropati srce, z brezbožno roko,
- 700 razgrebsti materinska nedra zemlji,
 čeprav naj skrit ostal bi njen zaklad.
 Brž v hrib odprli so široko rano,
 izdrli zlata rebra. Naj nikogar
 ne bega, da pekel kotí bogastvo:
 tam prst najbolj zasluži si prekletstvo!
 In tem, ki hvalijo stvari minljive,
 se Babilonu čudijo, kraljevskim
 pomnikom v Memfisu, naj bo v poduk,
 kako največje spomenike slave,
- 710 moči in znanja zlahka prekosi
 moč zmaganih duhov, ki v kratki uri
 uspe opraviti, kar komaj zmore
 napor stoletij, trud nešteti rok.
 Tam blizu, na ravnini, ki pod njo
 od jezera so tekle žile ognja,
 je druga množica v številnih jamah
 talila kose rude, jo umetelno
 ločila in posnela žlindro z grodlja.
 Spet tretji so postavljali kalupe,

- 720 zalili iz jam po čudežnih poteh
vsak kot in špranjo, kakor v orglah žene
meh v isti sapi mnogo vrst piščali.
Pri priči, kakor vzdih, ob sladkih zvokih
glasov ubranih, nežnih simfonij,
ogromna zgradba vstala je iz zemlje,
kot zidan tempelj, z dorskimi stebri
pod zlatim prečnikom, s pilastri v krogu,
s figurami po venčniku in frizu,
in s streho iz zlata. Ne Babilon
- 730 ne véliki Alkairo v vseh svetiščih
v čast Serapa in Bela, v hišah kraljev,
ko tekmoval z Asirci je Egipt
v razkošju in bogastvu, kljub vsej slavi
premogla nista takšne veličine.
V vis je kipela čvrsta stavba;
a dver razpre svoj bron in že odstre
prostrano nótranjost, fin, gladek tlak,
obokan strop, kjer kot po čarovniji,
visijo vrste zvezdnatih luči
- 740 in bliskavih svetilk, ki jih pojita
asfalt in nafta, svetlih kot nebo.
Začuden so drli v dvor, hvalili
zdaj delo, zdaj spet arhitekta.
Nebo poznalo je njegovo roko
po vitkih stolpih, domu angelov,
kjer jim najvišji Kralj je dal oblast,
da so kot principi vladali po redu
sijočim vrstam. Vendar ni neznan
z imenom in častmi bil niti Grkom;
- 750 Avzoni so mu rekli Mulciber,
trdili, da ga Jupiter srditi
z nebes je pahnil čez kristalne stolpe:
od jutra do opoldneva je padal,
od poldneva do rosne večera
v poletni dan in ko zašlo je sonce,
z obzorja se utrnil kakor zvezda
nad Lemnosom v Egej. Tako trde,
a zmotno: s hordami upornih sil
je padel davno prej kljub stolpom v raju,
- 760 in s stroji, nekoristnimi za beg,
bil z moštvom vred poslan gradit v pekel.
Medtem krilati sli so razglasili
s trobentami in pompom, da pričenja

- se v Pandemoniju visok posvet –
 v prestolnem mestu Satana in princev.
 Iz čet in regimentov so sklicali
 najvrednejše po činu in izboru;
 ti s tisočerim in stoterim spremstvom
 prispeli so, zaprli vsak dohod.
- 770 Pred dvermi, v širnih vežah in v dvorani
 tako prostorni kot pokrita plan,
 kjer srčni vitezi v orožju s konjev
 pred sultanom izzivajo na boj
 ali turnir cvet mavrskega plemstva,
 sta gomazela tlak in zrak, nabit
 od sikanja in šelestenja kril.
 Kot na pomlad, ko s soncem v znaku Bika
 spuste čebele mladi roj na plan,
 med cvetjem letajo in svežo roso,
- 780 ali na latici, natrti s sladom,
 v predmestju svoje slamnate trdnjave,
 premlevajo državne posle, takšna
 se zračna sila je zgrnila v mesto.
 A čudo, glej – na znak ti, ki so višji
 se zdeli od gigantov, sinov Zemlje,
 zdaj drenjajo se v tesni kamri, manjši
 od škratov in Pigmejcev, ki živijo
 za indijskim pogorjem, in vilincev,
 ki v gozdu ali pri izviru gleda
- 790 jih pri polnočnem plesu pozni kmet –
 ali vsaj sanja, da jih gleda – v tem,
 ko mesec kot edina priča, k Zemlji
 ravna že blede pot in oni v krogu
 mu s skočno glasbo mamijo uho,
 da hkrati treseta ga smeh in strah.
 Tako pomanjšali svoj silni lik
 duhovi breztelesni so in zgnetli
 se, zlahka, a ne vsi, v peklenski dvor.
- 800 Na samem pa sešli so v tajnem svetu
 v vsem svojem liku in vsej velikosti
 se lordi serafi in kerubini –
 vseh tisoč polbogov na zlatih tronih.
 Po krajšem molku ter po branju Sklica
 začeli so svoj veliki posvet.

Prevedel Marjan Strojan